
MAKSUDEJÄRGSED SOTSIAALKAITSE KULUTUSED EESTIS 2005. AASTAL: METOODIKA JA TULEMUSED

Andres Võrk

26/01/2009

Taust

- **Sotsiaalpoliitika mõõdikuks üle aja ning riikide vahel on sotsiaalkulutuste tase, nt % SKPst või PPP inimese kohta**
- **Kulutused sotsiaalvaldkonna eelarves ei arvesta maksusüsteemi mõju sotsiaalkulutuste reaalsele väärtusele**
  - Nt vanemahüvitise maksustamine tulumaksuga, soodsam käibemaks tervishoiuteenustele
- **Sotsiaalkulutused ei arvesta erasektori kulutusi, mida inimesed kas on kohustatud tegema või mida soodustab maksusüsteem**
  - nt liitumise soodustamine vabatahtliku kogumispensioniga
- **Majandustsükli mõju sotsiaalkulutuste tasemele SKPst**
  - nt ajutine SKP langus võib suurendada sotsiaalkulutuste osakaalu SKPs ja vastupidi, ilma et sotsiaalkulutused inimese kohta muutuks

Maksusüsteemi mõju sotsiaalkulutustele

- **Sotsiaalvaldkonna rahalised siirded võivad olla maksustatud sotsiaalmaksuga või tulumaksuga**
  - nt vanemahüvitis, töötuskindlustushüvitis, pensionid
- **Kaupadele ja teenustele, mida sotsiaalvaldkonna rahaliste siirete eest ostetakse, on kehtestatud kaudsed maksud**
  - nt aktsiisid, käibemaks
- **Maksusüsteem võib sisaldada maksuvabastusi või maksusoodustusi erasektori sotsiaaltoetustele**
  - nt maksuvabastus laste arvu järgi
  - nt maksed kolmandasse pensionisambasse on tulumaksuvabad

Areng

- **OECD hakkas empiiriliselt riike võrdlema 1990ndate keskpaigas**
- **Adema, Eklind, Lotz, Einerhard, Pearson (1996) kuue riigi kohta avaliku sektori netokulutused**
- **Adema, Ladaique (2005) esitas avaliku ja erasektori netokulutused juba 23 OECD riigi kohta**
  - Willem Adema and Maxime Ladaique “Net Social Expenditure, 2005 Edition. More comprehensive measures of social support” OECD Social, Employment and Migration Working Papers no. 29
- **Eurostati eesmärk alates 2010 avaldada liikmesriikide kohta maksudejärgset sotsiaalkaitse kulutused**

OECD riikide kohta näited

Suured erinevused sotsiaalkulutuste maksustamises (% kulutustest)

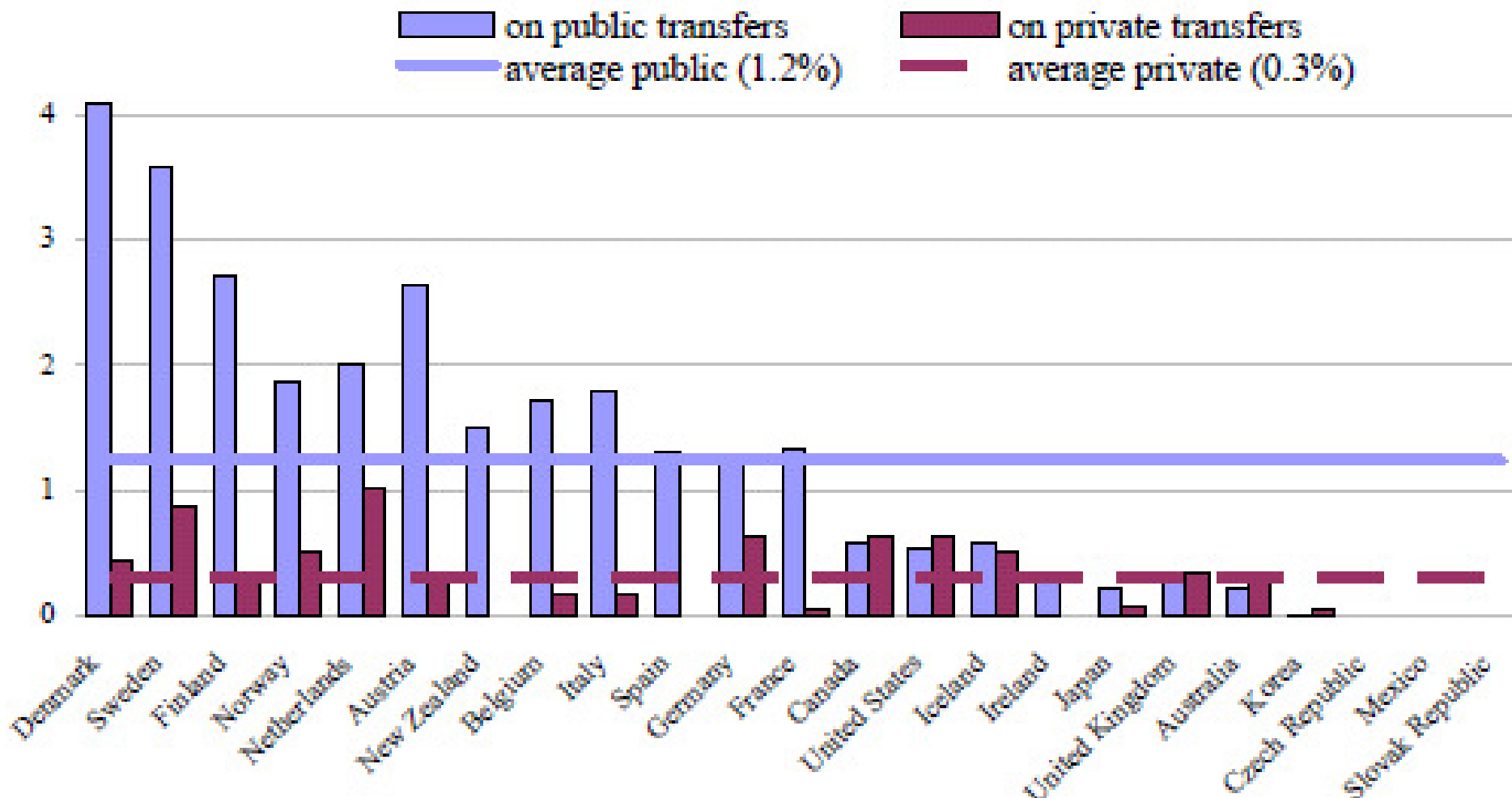
Chart 3. A large tax burden on benefit income in Denmark and Sweden

A. Direct taxes paid by recipients of public/private benefits, in percentage of gross public/private social spending in cash, in 2001

Suured erinevused sotsiaalkulutuste maksustamises (% SKPst)

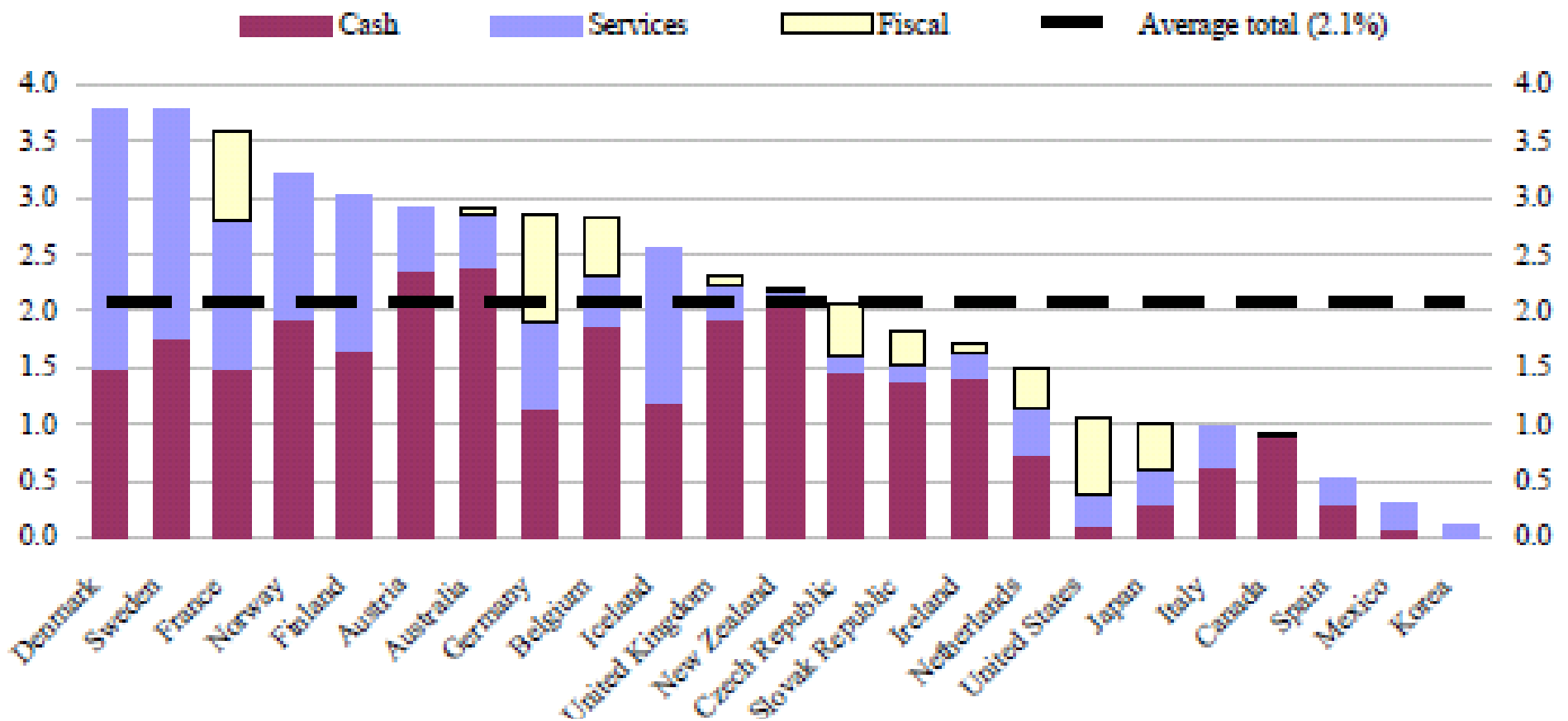
B. Direct taxes paid by recipients of public/private benefits, in percentage of GDP, in 2001

Adema, Ladaique (2005), lk 21

Nt perede toetamine OECD riikides

Chart 4. Fiscal support for families is largest in France, Germany and in the United States
Family spending in cash, services and tax measures, in percentage of GDP, in 2001

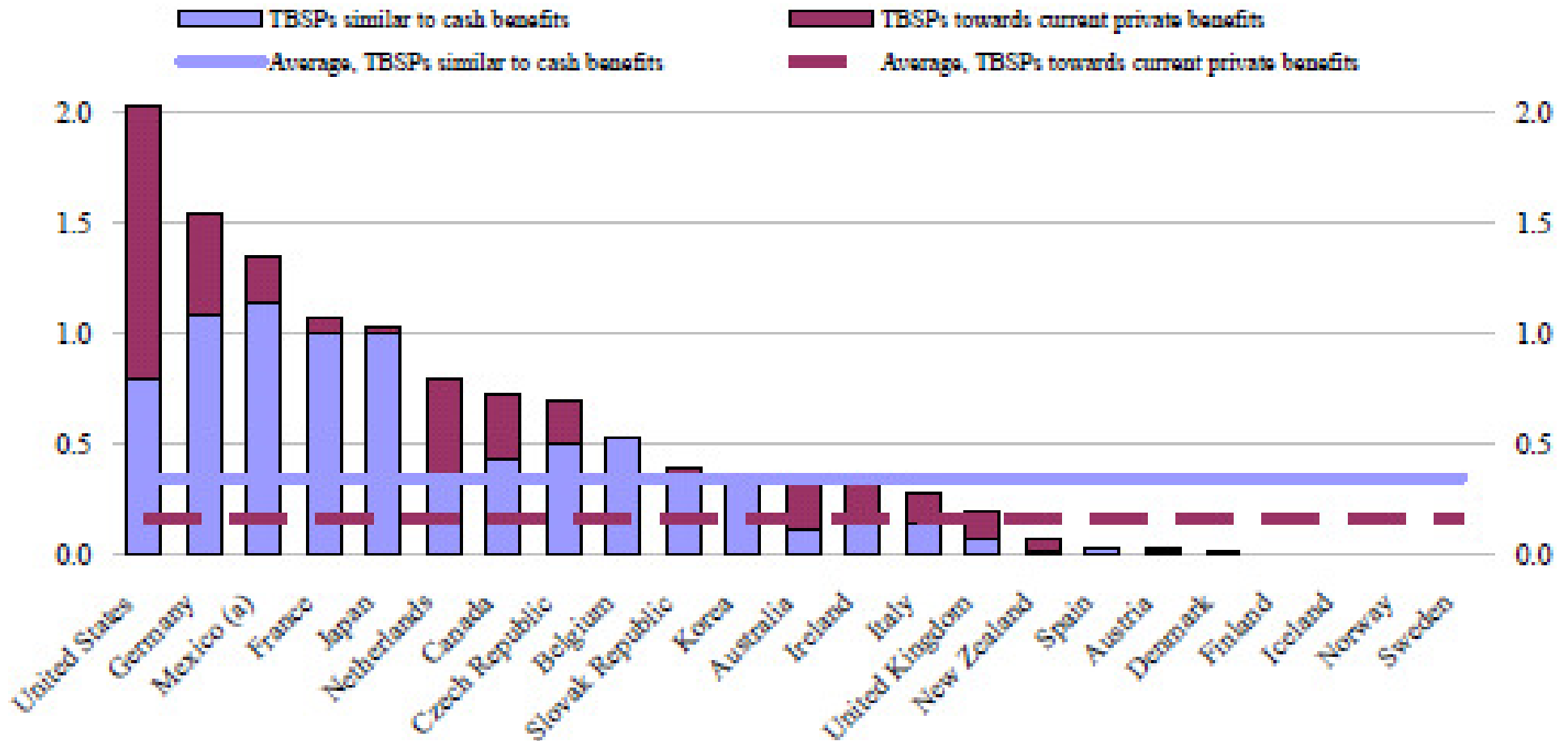

Adema, Ladaique (2005), lk 28

Nt maksuvabastused perede toetamine OECD riikides

Chart 5. A high value of TBSPs in the United States, while they are virtually non-existent in Scandinavian countries
Tax breaks with a social purpose, in percentage of GDP, in 2001 ^a

Adema, Ladaique (2005), lk 28

Analüüsi taust

- **Statistikaametil Eurostati grant töötada välja meetod Eestis sotsiaalkaitse netokulutuste leidmiseks**
- **Periood dets 2007- dets 2008**
- **Meeskond:**
  - **ESA: Urve Kask, Ilvi Reitel, Angela Poolakese**
  - **PRAXIS: Andres Võrk (Alari Paulus – ALAN)**
  - **Abilised asutustest (SKA, TK, HK, ...)**

Eurostati regulatsioonid ja juhendid

- [Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 458/2007 ESSPROSi kohta, artikkel 5](#)
- **European Commission, Eurostat, Directorate F: Social statistics and information society. Unit F-3: Living conditions and social protection**
  - [ESSPROS Net Social protection benefits: Coverage and definitions](#) **Doc. NET/2008/05**
  - [Guidelines for completion of the questionnaire](#) **Doc. NET/2008/06**

Metoodika

- Kogu netotoetused =
    Brutotoetused
    - Makstud maksud toetustelt
    + Fiskaalsed toetused } **Neto-
toetused**
- Netotoetused =
    Brutotoetused * (1 – AITR – AISCR)

Terminid

- ***Total net (social protection) benefits / Gross benefits / Net benefits / Fiscal benefits***
    OECD: Net social expenditures, tax breaks for social purposes
- ***Averaged itemised tax rate/social contribution rate***

AITR / AISCR leidmine

1. Iga leibkonna / inimese jaoks toetustelt makstud maksusumma leidmine

Kui maksustamata => maksumäär = 0

Kui spetsiifilised maksureeglid => maksumäär = reeglid

Kui maksustatakse koos muu tuluga => maksumäär =
proportsionaalselt teiste maksustatavate tuludega

2. Agregeeritud maksusumma jagatud toetuste brutosummaga

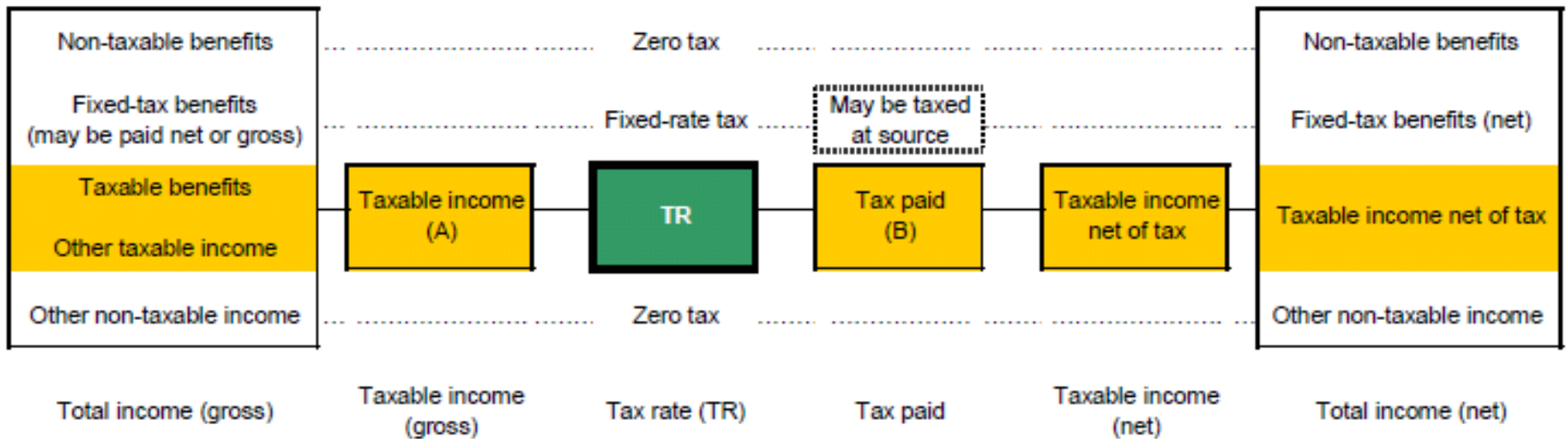
Või valimi kasutamise korral leibkondade maksumäärade kaalutud keskmine (kaalud = brutosummad)

- Erinevate ESSPROSi toetuste liikide ja funktsioonide lõikes

- Nt vanaduspensionid Sotsiaalkindlustusameti kaudu ja vanaduspensionid riigieelarvest
-

Maksumäärä kujunemine leibkonna tasemel

Figure 1 – Tax rates at the individual/household level

For taxable benefits:

$TR = B / A$ ->Single rate of taxation applied equally to all sources of income subject to regular taxation

Eurostat / EC “ESSPROS Net Social protection benefits: Coverage and definitions”, p 6.

Veel Eurostati metoodikast

- Kogu valitsussektor
- Ainult fiskaalsed toetused, mis suunatud leibkondadele või inimestele
- Fiskaalsed toetused, mis on seotud kaudsete maksudega (nt käibemaksusoodustus) on välja jäetud
- Fiskaalsed toetused, mis stimuleerivad erasektori toetuste kasutamist jäävad välja
- Maksusüsteemist tulenevate fiskaalsete toetuste puhul ei tohi olla topeltarvestust (st ei tohi arvestada neid, mis mõjutavad lõplikku maksukohustustest)
- Fiskaalsete toetuste väärtust leitakse saamata jäänud tulude meetodil (*revenue forgone method*)

Maksustatavad hüvitised Eestis

Hüvitis	Jooksev maksuvaba miinimum	Pensionide maksuvaba miinimum (jooksev ja dekl. järgne)	Muu
Vanaduspension, rahvapension, eripensionid, ... (SKA, presidendi kantselei, riigikogu)	Jah	Jah	
Töövõimetuspension (SKA)	Jah	Jah	
Toitjakaotuspension (SKA)	Jah	Jah	
Haigushüvitis (Haigekassa)	Ei	Ei	
Hooldushüvitis (Haigekassa)	Ei	Ei	
Sünnitushüvitis (Haigekassa)	Ei	Ei	
Vanemahüvitis (SKA)	Jah	Ei	
Töötuskindlustushüvitis (Töötukassa)	Jah	Ei	
Töölepingu kollektiivse ülesütlemise hüvitis (Töötukassa)	Ei	Ei	II samba makse
Tööandja maksejõuetuse hüvitis (Töötukassa)	Ei	Ei	II samba makse

Fiskaalsed toetused Eestis

- **Maksuvaba tulu pensionidelt**
  - Üldjuhul arvesse võetud juba pensionide väljamaksmisel
- **Täiendav maksuvaba tulu laste arvu järgi**
  - Arvestatakse deklaratsioonijärgselt
- **Tulust mahaarvamised**
  - III sambasse tehtud maksed – ei arvesta Eurostati metoodika järgi
  - Hariduskulud – ei lähe sotsiaalkulude alla
- **Käibemaksuerandid**
  - ei arvesta Eurostati metoodika järgi

Maksude leidmise variandid

Ideaalvariant

- Deklaratsioonijärgselt MTA andmete põhjal

Tegelik variant I

- **Jooksvalt** kinnipeetud tulumaks + arvestuslik tulumaksusoodustus laste arvu järgi
  - la : Vajaliku detailsuse puudumisel mikroandmete kasutamine

Tegelik variant II

- Simuleeritud **deklaratsioonijärgne, LEU + ALAN**
  - maksumäära leidmisel on arvestatud täiendavat maksuvabastust laste arvu järgi

Variant I - andmed

- **SKAst pensionidelt kinnipeetud tulumaks liikide lõikes (ei ole ESSPROSi jaotuse); riigikogu ja presidendi kantseleid**
- **SKAst vanemahüvitiselt kinni peetud tulumaks**
- **Töötukassast töötuskindlustushüvitiselt, koondamishüvitiselt, hüvitiselt maksejõuetuse korral kinni peetud tulumaks ja II samba maksed**
- **Haigekassast haigushüvitistelt kinni peetud tulumaks – ei ole võimalik jaotada hüvitise liigi järgi**
- **Tulumaksuvabastus laste arvu järgi – ise arvutatud MTA andmete järgi**

Variant II – ALAN mudel

- **LEU 2005 andmed**
- **Imputeeritud brutotulud mitmete eelduste korral**
- **Deklaratsioonijärgne maks**
- **AITR ja AISCR kaalutud keskmised valimis**

Pensionide maksumäär 2005 (Variant I)

	Brutohüvitis (ESSPROS, mln kr)	Kinni- peetud tulu- maks	Neto- hüvitis	Keskmine maksu- määr (AITR)
Vanaduspensionid kokku (vanaduspension, eripensionid, edasilükatud vanaduspension, ennetähtaegne vanaduspension, väljateenitud aastate pension, soodustingimustel vanaduspension), sh...	9032.02	33.22	8998.80	0.37%
Eripensionid riigieelarvest	27.05	5.41	21.64	20.00%
Eripensionid SKA eelarvest	101.87	9.63	92.24	9.45%
Ennetähtaegne vanaduspension	243.54	0.10	243.44	0.04%
Väljateenitud aastate pension	67.63	0.09	67.54	0.13%
Muu (rahvapension)	110.21	0.09	110.12	0.08%
Töövõimetuspension	1127.02	0.64	1126.38	0.06%
Toitjakaotuspension	147.56	0.17	147.39	0.11%
Pensionid kokku	10416.81	34.12	10382.10	0.33%

Pensionide maksumäär 2005 (Variant I ja Ib)

	Kinnipeetud tulumaksu põhjal SKA andmetest	Simuleeritud registriandmete põhjal
Vanaduspensionid (<i>old-age pension</i>) ja ennetähtaegsed vanaduspensionid (<i>anticipated old-age pension</i>)	0.37%	0.37%
Vanaduspensionid	NA (0.41%)	0.40%
Vanaduspensionid (<i>old-age pension</i>)	NA (imputeeritud 0.21%)	0.23%
Edasilükatud vanaduspension (<i>deferred old-age pensions</i>)	NA (imputeeritud 0.21%)	1.32%
Eripensionid (SKA eelarvest) (<i>special pensions</i>)	9.45%	11.80%
Ennetähtaegsed vanaduspensionid (<i>anticipated old-age pensions</i>)	NA (0.18%)	0.24%
Ennetähtaegne pension (<i>early retirement pensions</i>)	0.04%	0.02%
Soodustingimustel pension (<i>pension under favourable conditions</i>)	NA (imputeeritud 0.21%)	0.28%
Väljateenitud aastate pension	0.13%	0.15%
Rahvapension	0.08%	0.00%
Töövõimetuspension	0.06%	0.00%
Toitjakaotuspension	0.11%	0.00%
Kokku pensionid	0.33%	0.31%

Töötushüvitiste maksumäär

	(1)	(2)	(3)	(4)	(2)/(1)	(3)/(1)
	Bruto- hüvitis (mln kr)	II samba makse (mln kr)	Kinni- peetud tulumaks (mln kr)	Neto- hüvitis (mln kr)	AISCR	AITR
Töötuskindlustus- hüvitis	107.77		9.79	97.98		9.08%
Kollektiivse koondamise hüvitis	19.88	0.16	4.73	14.99	0.80%	23.79%
Hüvitised maksejõuetuse korral	27.21	0.27	6.48	20.47	0.99%	23.81%

Haigushüvitistelt ja vanemahüvitiselt kinnipeetud maksumäär

	Bruto- hüvitis	Kinni- peetud tulumaks	Neto- hüvitis	Keskmine maksumäär
Haigushüvitis ja töötrauma hüvitis kokku (<i>Paid sick leave</i>)	840.54			
Hooldushüvitis (<i>Care allowances</i>)	127.11			
Rasedus- ja sünnitushüvitis (<i>Maternity benefit</i>)	297.41			
Kokku hüvitised Haigekassa poolt	1265.06	302.60	962.46	23.92%
Vanemahüvitis (<i>Parental benefits</i>)	552.56	77.59	474.97	14.04%

Variantide võrdlus II ja I

	ALAN mudelist deklaratsiooni- järgne	Kinnipeetud tulumaks asutustest
Pensionid kokku	0.17%	0.33%
Vanaduspensionid	0.08%	0.37%
Töövõimetuspensionid	0.07%	0.06%
Toitjakaotuspensionid	4.52%	0.11%
Vanemahüvitis	15.54%	14.04%
Haigushüvitis	14.59%	23.92%
Vanemahüvitis	15.54%	14.04%
Töötushüvitised	3.39%	9.08%

Fiskaalsed toetused (mln kr)

	2004	2005	2006
Laste järgi maksuvabastused deklareeritud maksuvabastused kokku	271	341	1791
Rakendatud maksuvabastused laste arvu järgi	271	341	1465
Efektiivne hüvitist vanematele (maksumäär 24% x rakendatud maksuvabastused laste arvu järgi)	70	82	337

Märkus: 2005. aasta deklareeritud 82 mln krooni laekub reaalselt leibkondadele alles 2006. aastal

2005. aasta bruto ja netokulutused (I ja II)

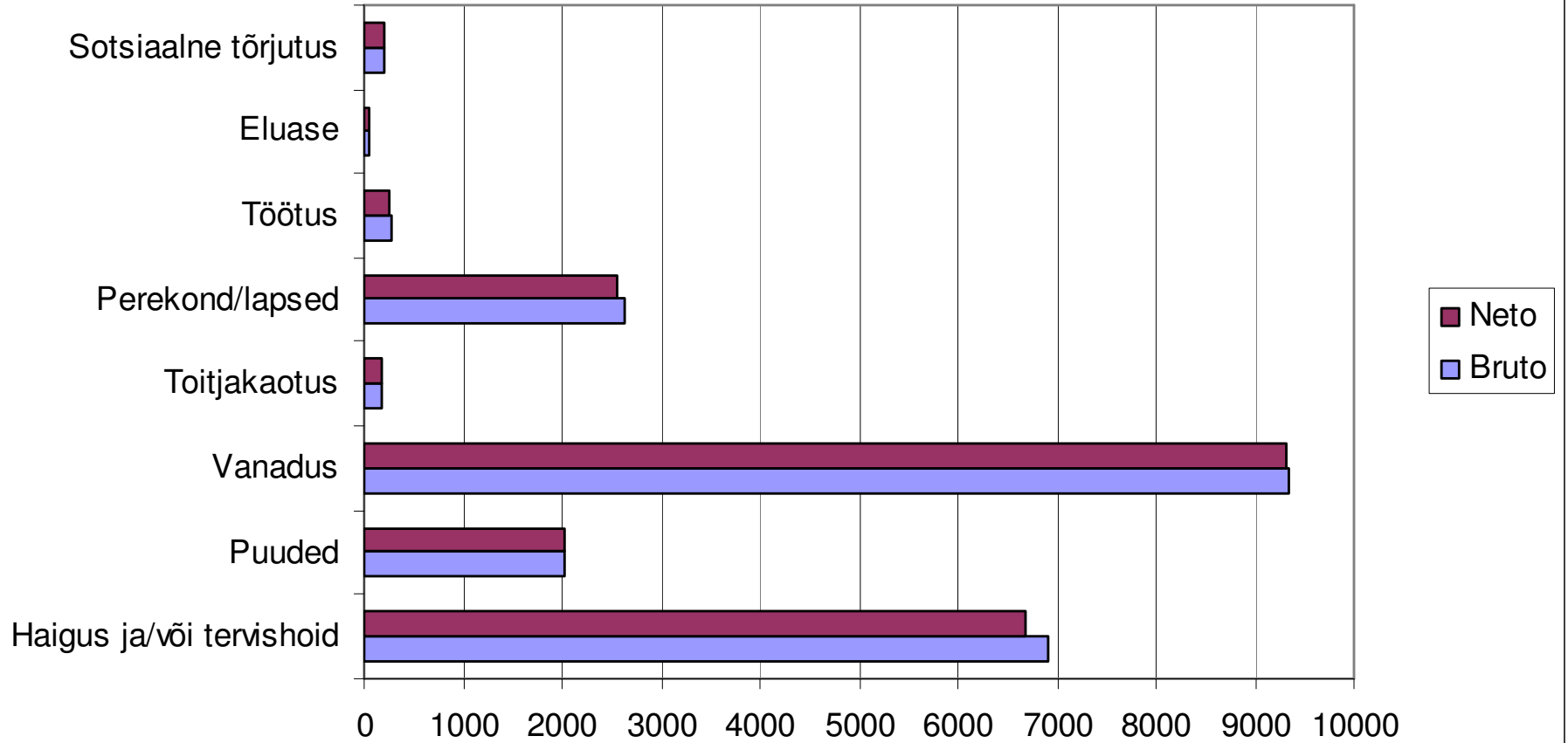
	Bruto (mln kr)	Variant I (Reg)		Variant II (ALAN)	
	Bruto (mln kr)	Neto (mln kr)	AITR+ AISCR	Neto (mln kr)	AITR+ AISCR
Haigus ja/või tervishoid	6914	6682	3.35%	6759	2.24%
Puuded	2031	2031	0.03%	2031	0.04%
Vanadus	9337	9304	0.36%	9330	0.08%
Toitjakaotus	185	185	0.09%	185	0.09%
Perekond/lapsed	2630	2563	2.54%	2501	4.91%
Töötus	286	265	7.29%	272	4.83%
Eluase	50	50	0	50	0
Sotsiaalne tõrjutus	211	211	0	211	0
Kokku	21 646	21 292	1.63%	21340	1.41%

Oodatavad suunad tulevikus (2006 -

- **Pensionide ja puuete valdkonna maksukoormus kasvab (pensionidespetsiifiline maksuvaba tulu ei ole muutunud)**
- **Peretoetuste maksukoormus kasvab (vanemahüvitise osakaal kogu peretoetustest kasvab) ja fiskaaltoetused kasvavad (maksuvaba tulu laste järgi)**
- **Töötuse valdkonna maksukoormus kasvab (töötuskindlustushüvitiste osakaal kogu töötuse kulude kasvab)**

2005 aastal

Neto ja brutokulutused 2005. aastal

Ettepanek

- **Kasutada jooksvalt kinnipeetud tulumaksu ja lisada laste arvu järgi maksusoodustus**
  - Ilmselt ülehindab tegelikku maksukoormust pisut
    - Haigushüvitised, töötushüvitised, vanemahüvitis, pensionid
  - (Korralduslik külg: ESA)
- **Tulevikus, kui ESAs ressursid ja oskused kasutada MTA mikroandmeid, siis minna mikroandmete peale**